

Memoires

1987-B

**Willem
Oltmans**

PAPIEREN TIJGER

INHOUD

Inleiding	7
Amsterdam	9
Paramaribo	14
Amsterdam	24
Paramaribo	30
Amsterdam	40
Paramaribo	53
Amsterdam	90
Paramaribo	96
Amsterdam	136
New York	150
Paramaribo	161
Amsterdam	185
Paramaribo	204
Amsterdam	208
Paramaribo	217
Amsterdam	221
Paramaribo	227
Amsterdam	230
Paramaribo	247
Amsterdam	249
Johannesburg	262
Bijlagen	281
Register	385

Willem was een van mijn leukste en intiemste vrienden. Hij was 'n beetje gek op me. Hij zwijmelde weg van mij als hij me zag. En de kwajongen, de soms een beetje ordinaire Willem kwam bovendien. Jammer voor *mon amice* dat ik geen enkele gevoelens voel voor mannen, althans niet om het bed te delen. Maar we daagden elkaar uit, en dat was altijd een feest. Hij was zo heerlijk ondeugend. We hadden altijd plezier als we elkaar zagen, en we hadden bewondering voor elkaar. Beiden hadden we prima primeurs, beiden waren we omstreden en beiden waren we per definitie tegen het gezag.

Maar bovenal was hij de grote nieuwsgetter. De man die als geen ander zich binnen lulde, zoals hij bewees met zijn contacten met president Soekarno en Bouterse. En bewonderenswaardig was zijn strijd lust. Ook al was hij kansloos, hij streed door. Fameus is het verhaal hoe hij de overheid bestreed, die hem zo lang en zo valse-lijk dwars zat. Jaar na jaar. Maar hij gaf niet op. En hij won.

Met een kleine regelmaat maakte ik tv-reportages over hem. Het waren altijd smaakvolle uitzendingen, want dat konden we samen heel goed. Maar de reis naar New York en Suriname, waar ik Bouterse zou kunnen interviewen, was een klotereis. Toen liet hij me zakken. We zouden voor *Brandpunt* in New York een live-overschakeling maken met Bouterse, die door de moorden natuurlijk *hot news* was.

Oltmans had het me beloofd, maar het ging niet door, verdomme. Ok, dan in Suriname. We vlogen met Willem en Bouterse in een regeringstoestel naar Suriname. In het toestel mocht ik Bouterse niet interviewen, in Paramaribo absoluut wel.

Gentleman en vriend Oltmans had geregeld dat we de volgende dag op een trip naar Pokigron Bouterse alsnog zouden kunnen interviewen. En ik zou hem natuurlijk pittige vragen stellen over de mensen die hij vermoord had.

Godverdomme, was ik weer de eerste!!! Die Willem toch. Wat een kerel!!! Hij regelde altijd alles. Maar net buiten de stad haakte Willem met een kutsmoes af. En Bouterse kwam later. Alles liep anders.

Onderweg werden we vanuit het oerwoud beschoten. Paniek en grote onrust in Nederland.

- Het *Journal* opende er mee en we waren in de kranten voorpaginanieuws. In het befaamde Hotel Torarica sprak ik Willem uiteraard aan. „Je weet toch dat ze niet te vertrouwen zijn,” repliceerde hij.

Willem was een heer met allure, die je nooit meer tegenkomt. Een heerlijke vriend, een kwajongen en een stijlvol journalist. Niet ver voor zijn dood spraken we bij hem thuis onder het genot van een glas wijn over het leven. Gezellig, jongensachtig, dan weer over zware wereldvraagstukken. Want hij was een enorme erudiet, een warm mens, die zich niet door het gezag liet naaien. Net als ik. Misschien waren we daarom wel zo gek met elkaar.

Willibrord Frequin

1 juli 1987*Amerbos*

Broer Theo arriveerde gisteravond. Zijn komst maakte me uitzonderlijk nerveus. Ik wist niet hoe hij eraan toe zou zijn door zijn maagkanker. Maar hij zag er weer uitstekend uit, zeker voor iemand die een ernstige ziekte onder de leden heeft. Hij vertrok vanmorgen al vroeg voor zakelijke afspraken.

Nadat hij zijn hele verhaal had gedaan, begon ik over mijn probleem inzake het financieren van de uitgave van mijn dagboek waar Wim Hazeu van Bosch & Keuning nu 10.000 gulden per deel voor eiste. Plus dat ik geen honorarium voor het geleverde werk zal ontvangen. Theo antwoordde: „Hendrik en ik kunnen je heus wel een paar maal aan 10.000 gulden helpen.” Ook bespraken we mijn algehele financiële situatie en het eventueel doorbrengen van mijn oude dag in Zuid-Afrika. Dus Amerbos opdoeken en verhuizen. Het is duidelijk dat ik in dit land nooit meer iets zal kunnen opbouwen na dertig jaar sabotage vanuit Den Haag.

Amsterdam - Den Haag

De Japanse psychoanalyticus, Takeo Doi, schreef een vervolg op *The Anatomy of Dependence*, wat ik in 1976 heb gelezen: *The Anatomy of Self* met als ondertitel *The individual versus society*.¹ Het verbaast me niet dat antropoloog Edward Hall, die ik in 1970 interviewde voor *Grenzen aan de groei*, een introductie voor Doi schreef. Ik herinner me Hall als een buitengewoon sympathieke kerel, die zelf de nodige waardevolle boeken schreef.

Ik pik een zin uit bovenstaand boek: „If we are mentally healthy, we realize that we have secrets, that there are things inside us that we could not communicate to others even if we wanted to.”

Ik ontmoette Christo Landman op de Zuid-Afrikaanse ambassade. Ik overhandigde hem een lijstje met enkele punten hoe ik me de toekomstige arbeid in Zuid-Afrika voorstelde. Hij be-

1 Takeo Doi, *The Anatomy of Self: The individual versus society*, Harper & Row Publishers, New York, 1986.

studeerde mijn voorstellen heel ernstig. „Het is mijn stijl met-
een te handelen,” zei hij. Hij draaide het nummer in Johannes-
burg van Carl Nöffke en de goden werkten mee, want hij was
op zijn kantoor. Ze spraken een kwartier en het werd Landman
duidelijk dat Nöffke mijn plan voor een boek over racisme in
de vs steunde. Vervolgens telefoneerde Christo ook „de kor-
poraal”, waarmee hij gekscherend doelde op generaal De Ville-
fort du Toit.² Hij sprak hem steeds aan met „generaal” – want
ik zat er bij – maar ik kende hem voldoende om de spottende
intonatie op te merken.

Christo vertelde dat de anti-apartheidsbeweging barstte van het
geld, waarmee ze anti-Zuid-Afrikaanse propaganda te maken,
terwijl de mogelijkheden van de ambassade daar iets tegen te-
rug te doen maar zeer beperkt waren. „Toen ik in Buenos Ai-
res als diplomaat was gestationeerd, had ik een *public relations*
budget van 200.000 dollar. Nu heb ik bijna niets.” Hij beves-
tigde wel dat wanneer ik over mijn bevindingen in Zuid-Afri-
ka zou schrijven, de ambassade duizend exemplaren zou aan-
kopen. Dit ter aanmoediging van een eventuele uitgever.

2 juli 1987

Hugo Brandt Corstius schijnt een boekje te hebben gepubli-
ceerd dat in de Bijenkorf ligt als alternatief boekenweekge-
schenk, waarin schijnt te staan: „Gaf Oltmans W.F. Hermans
AIDS of andersom?” Henk Hofland is weg van deze mijnheer.
Ik denk al enige tijd dat hij niet goed bij zijn hoofd is.

Henk de Mari belde en zei dat hij nog vijf jaar verder moet bij
De Telegraaf en nu reisreportages zal gaan maken. Zijn eerste
trip is naar de vs. „Dan weet ik een prima onderwerp voor je,
apartheid in de vs,” zei ik. „Je hebt het precies geraden,” was
zijn antwoord. Ik zei zelf iets dergelijks over Amerika te willen
publiceren, bestemd voor Zuid-Afrika. „Kan je me niet even
het concept van je boek sturen,” vroeg hij. Daar voelde ik niets
voor. „Dan doe ik ook niets meer voor jou,” aldus Henk, die
blijkbaar „vergeten” is nooit iets voor mij gedaan te hebben.
Althans, niet iets waar ik van merkte dat het me iets opleverde.
Andersom bracht ik hem binnen bij Desi Bouterse. Maar het
geheugen laat de mens op cruciale momenten altijd uit eigen
belang in de steek. Toch vind ik hem wel aardig, soms geestig,
maar niet echt betrouwbaar, wat ook niet kan zolang je aan *De*
Telegraaf bent verbonden.

Michel Aboikoni kwam naar Amerbos. We stelden puntsgewijs

2 Redactie: Heinrich (Hein) de Villefort du Toit was van 1971 tot 1977 directeur van de
Militaire Inlichtingendienst Zuid-Afrika.

op wat ik in Paramaribo voor hem moet proberen recht te breien.³

3 juli 1987

Ik droomde voor de zoveelste maal dat ik in Indonesië werd gearresteerd. Ik werd ook gemarteld met water, dus een volmaakte nachtmerrie.

Gisterenavond in de polders schrok ik me een ongeluk toen ik zag dat alle schapen weg waren. Sommigen waren naar een andere plek overgebracht omdat het weiland werd gemaaid. Maar alle bruine schapen waren weg. Ik vreesde het ergste.

Zat met Wim Hazeu op het terras van mijn favoriete restaurant, omdat ik er mam altijd mee naartoe nam, in Lage Vuursche. Het werd een plezierige ontmoeting. Hij stelde een fles wijn voor. Ik nam water. Op 15 augustus komt de drukproof van *Memoires* deel drie. Hij suggereerde dat Theo tienduizend gulden als lening zou voorschieten, geld dat hij bij een volgende druk zou terugkrijgen. Dat is verlakkerij, want bij de huidige stand van zaken en mijn reputatie in dit land komt er geen volgende druk.

Hij bracht een woordenwisseling mee uit het blad *Het Oog in't Zeil* van juni 1987 tussen Igor Cornelissen en Henk Hofland.⁴ Vast staat, volgens Cornelissen, dat Henk mij „een gore streek” had geleverd met zijn verraad in mijn huis. Henks naschrift bevat onder meer de leugen dat onze vriendschap onder het incident niet geleden zou hebben. Ik wilde dat dit waar was, maar Hofland gedroeg zich op die avond in 1972 zo leugenachtig tegenover mij dat ik tot op de dag van vandaag niet geloof dat hij de consequenties voor mij niet zou hebben kunnen overzien.

4 juli 1987

Weekkrant Suriname schrijft in een vette kop in rode letters: BOUTERS BEREIDT AANVAL MET NAPALM VOOR. En die idioot van de PvdA, Knol, zegt in het artikel dat hij geheime informatie had ontvangen dat de napalm al in Suriname was gearriveerd.

Theo en Eduard arriveerden vlak na elkaar. We zijn bij Mei Wah gaan eten. Theo vond het geen enkel probleem om 10.000 gulden mee te financieren voor het publiceren van deel drie van de *Memoires* en zei een brief van Wim Hazeu hierover af te wachten. Ik vroeg me af of ik zelf zo genereus zou zijn geweest. Alhoewel, ik gaf Loet Kilian ook eens 12.000 gulden om zijn vlieglessen af te maken om piloot te kunnen worden.

3 Zie bijlage 1.

4 Zie bijlage 2.

5 juli 1987

We stonden vroeg op en reden naar Schiphol. Ik zag Theo's toestel naar Zürich opstijgen voor ik zelf aan mijn reis naar Paramaribo begon.

Gisteravond las Theo het concept voor een artikel van mijn hand over Michail Gorbatsjov. Ik begon op de vleugel te spelen. Ik zag met één oog dat hij het neerlegde, zijn ogen sloot en echt luisterde. Een heel waardevol moment.

Amsterdam - Lissabon - Paramaribo

Vlieguren zijn om te lezen. Maurice Sendak schreef: „Children are entirely at the mercy of adults – their parents, their siblings and their teachers. I wonder if there are the same kinds of dreadful, psychotic people around in schools today as there were back when I was at a child. I hope not. I had the bad luck to have several indifferent and unfeeling teachers. But then, I was a very difficult child. I hated school. Even when I was encouraged to do what they thought I wanted to do – write and paint pictures – I had no pleasure, because I was doing it in a schoolroom.”⁵

Opvallend dat de Indonesische minister voor wetenschap en techniek, Bacharuddin Habibie benadrukte dat er voor Fokker en scheepswerf De Schelde kansen in Indonesië zouden liggen. Indonesië is in Azië de grootste afnemer van Fokker-toestellen, de nalatenschap van de persoonlijke vriendschap tussen president Sukarno en de toenmalige vicepresident van de KLM, Emile van Konijnenburg.⁶

Een dag later zei Habibie op een persconferentie op Schiphol dat Indonesië een eigen toestel op de markt gaat brengen via de IPT Nusantara fabriek in Bandung.⁷ Nederland zou hier een joint-venture met de Indonesiërs moeten aangaan.

Lubbers is van mening dat de burger te hoge verwachtingen heeft van wat ons democratisch bestel aankan.⁸ Hij ziet de samenleving verloederen. Enerzijds bestaat er onmacht en overbelasting van de rechterlijke macht, en anderzijds probeert iedereen wetten en regels steeds meer te ontduiken. Hij spreekt over „een overbelaste democratie”. Is dat zo? Democratie als politiek stelsel is zelf een achterhaalde methode om openbaar

5 *The New York Times*, 17 mei 1987.

6 In 1996, toen Fokker op faillissement stond drong ik er bij minister Ali Alatas van Buitenlandse Zaken op aan Habibie te polsen over een joint-venture met Fokker. Hij wilde niet. Maar in 1987 had Fokker al haar kansen in Indonesië verspeeld door niet op Habibie's voorstel in te gaan.

7 In 1994 heb ik die fabrieken met mijn vriend Harisanto bezocht.

8 *Haagse Post*, 4 juli 1987, Paul Kuypers, LUBBERS ALS AGOOG.